

УДК 81'25=112.2(045)

ГУДМАНЯН Артур, БАКЛАН Ірина

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ПЕРЕКЛАДІ НІМЕЦЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена особливостям відтворення англомовних елементів у німецьких публіцистичних текстах під час перекладу українською мовою. Авторами виокремлено лексико-семантичні прийоми перекладу англомовних елементів і проаналізовано частотність їхнього вжитку. За результатами дослідження зроблено висновки щодо причин застосування окремих перекладацьких прийомів.

Ключові слова: англомовний елемент, трансплантація, лексична заміна, лексичне запозичення, імплікація, експлікація, модуляція, мутація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Попри пуристичні настрої в німецькомовному середовищі (спілка німецької мови В. Кремера) запозичення з англійської мови все ж є невід'ємною частиною публіцистичного дискурсу і слугують реалізації апелятивної функції тексту, яка полягає у впливі на адресата. Англійцизми повсякчас проникають в українську мову й укорінюються в ній, проте це відбувається не так швидко, як у німецькій мові. Тому постає нагальна потреба проаналізувати особливості відтворення англомовних запозичень у німецьких публіцистичних текстах у проєкції перекладу українською мовою. Отримані результати стануть у пригоді для розширення фахового інструментарію як досвідчених перекладачів-практиків, так і перекладачів-початківців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціональні особливості англійцизмів досліджено у рекламних текстах (Ізабель Кік, Сабіне Купер), фахових мовах (Петер А. Шміт), словнику Duden (Ульрих Бусе), а також у художньому дискурсі (Інкен Якобі). У перекладацькому аспекті англійцизми досліджувалися в німецько-угорському напрямі перекладу (Міра Раушенбергер), а також у перекладах французькою та іспанською мовами. У німецько-українському напрямі перекладу розглянуто запозичення в науково-технічних текстах (А. Л. Міщенко). Акумулювавши існуючі знання у галузі дослідження англійцизмів, вважаємо за необхідне спрямувати їх у русло аналізу особливостей відтворення англомовних запозичень у перекладі німецькомовної преси українською мовою.

Формулювання мети і завдань. Об'єктом дослідження постають англомовні запозичення в німецькій публіцистиці, а предметом є особливості їх відтворення під час перекладу українською мовою. У центрі постають основні лексико-семантичні прийоми відтворення англомовних

елементів, що зустрічаються в текстах статей із онлайн-журналу «Культура» Гете-Інституту загальним обсягом 156.467 друкованих знаків (13 статей німецькою мовою з їхніми перекладами українською мовою). Загальний обсяг досліджуваних одиниць складає 126 англомовних запозичень.

Перед нами постає мета виокремити англомовні запозичення і простежити, які прийоми перекладу найчастіше використовуються та якими чинниками вони обумовлені. Для цього треба виконати такі завдання: визначити поняття «англомовні елементи», класифікувати прийоми їх відтворення в перекладі, а також встановити закономірності реалізації цих прийомів у німецько-українському напрямі перекладу у визначених сферах вжитку. У представленому дослідженні використано метод суцільної вибірки, статистичний метод, контекстуальний аналіз і метод індукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними мовними і позамовними чинниками вжитку іншомовних слів є мовна економія, стилістичні вимоги щодо чіткого і наочного висловлювання, диференціація значення в бік уточнення, аксіологічний аспект (негативно оцінна лексика, високий стиль), евфемізація, уникнення тавтології, метафоризація; тенденція до економічної, політичної та культурної інтернаціоналізації, роль англійської мови як *lingua franca* у фахових мовах, сфері освіти і медійному просторі (Kupper, 2003, сс. 23–24). Серед досліджених одиниць виокремлено англомовні елементи із таких галузей, як: екологія, ІТ-сфера, комп'ютерна техніка, інтернет-комунікація, бізнес, політика, мистецтво (музика), історія Берліна тощо. Це свідчить про те, що запозичення проникають практично в усі сфери суспільного життя, надають йому характерного відтінку і сприймаються носіями відповідної мовної культури як щось модне, сучасне, таке, що є

складовою частиною добробуту. Слід зауважити, що у межах перекладознавчого дослідження можна знехтувати різницею між запозиченням (*Lehnwort*) і словом іншомовного походження (*Fremdwort*). Ніна Яніх використовує нейтральний вираз «іншомовні елементи», які слугують засобами підвищення семантичної оцінки (Christoph, 2009, с. 144). У текстах німецькомовної преси найбільшу частку іншомовних слів складають запозичення з англійської мови. За визначенням Дагмара Шютте, іншомовне слово – це лексема, яка не повною мірою відповідає правилам німецького правопису, звучання та відмінюванню і переважно більшістю мовців сприймається як слово іншомовного походження. Англіцизм – це мовний знак, який повністю або частково складається з англійських морфем, незалежно від того, чи він пов'язаний зі звичним в англійському мовному вжитку значенням, чи – ні (Christoph, 2009, с. 145). Спираючись на вищезазначене, називатимемо об'єктом нашого дослідження «англомовний елемент», під яким розумітимемо як слова іншомовного походження, так і асимільовані запозичення з англійської мови. У німецькій мові англомовні запозичення-іменники мають рід і відміну, дієслова дієвідмінюються на кшталт німецьких дієслів, а прикметники отримують флексії під час відмінювання.

Узявши за основу класифікацію перекладацьких прийомів за М. Шрайбером і доповнивши її перекладацькими техніками, виокремимо такі лексико-семантичні прийоми перекладу:

Трансплантація (перенесення іншомовного елемента без змін)

Лексична заміна (використання словникових відповідників)

Лексичне запозичення (*транскрипція, калькування*)

Імплікація (*генералізація, вилучення*)

Експлікація (*конкретизація, додавання, описовий переклад*)

Модуляція (заміна на основі причинно-наслідкових зв'язків: *синонімічний та антонімічний переклад*)

Мутація (заміна плану вираження: *гіперонімічний і гіпонімічний переклад*).

Перші два прийоми належать до технічної складової перекладу, інші прийоми містять перекладацькі техніки, які відображають функціональну складову перекладу, націлену на досягнення адекватності з урахуванням комунікативно-прагматичної мети.

За частотністю вживання перекладацьких прийомів найбільша частка припадає на прийом лексичного запозичення, яке реалізується за допомогою перекладацьких технік транскрипції і / або калькування (напр., *Startup* – *стартап*, *Smartphone* – *смартфон*, *Server* – сервер, *Router* – роутер, *Team* – команда, *Klick* – клік, *Instagram-Stories* – інстаграм-історії, *Virtual Reality* – віртуальна реальність). В окремих випадках відбувається поєднання декількох прийомів перекладу (напр., лексичне запозичення та імплікація: *Newcomer-DJs* – *нові діджеї* або лексичне запозичення та експлікація: *DJ-Workshops* – *воркшопи з діджейської майстерності*). Транскрипція застосовується для креативних рішень у перекладі німецькомовних новоутворень з англомовними елементами (напр., назва робота *Roboyist* – *Робой*). Прийом лексичного запозичення слугує реалізації стратегії очуження в перекладі. При цьому слід зауважити, що вибір перекладацького прийому повинен враховувати обсяг фонових знань цільової аудиторії.

Прийом трансплантації застосовується під час відтворення абревіатур, переклад яких ускладнив би сприйняття тексту перекладу (напр., *3D-Animation* – *3D-анімація* замість 'тривимірна анімація'). За допомогою трансплантації відтворюються назви браузерів і пошукових систем, які є відомими всій інтернет-спільноті (напр., *Firefox*, *Chrome*, *Google*). Якщо обсяг знань адресата є недостатнім для розуміння англомовного елемента, в перекладі застосовується прийом експлікації (напр., *Motion Capture* – *технологія захоплення руху*, *Moving Lights* – *пристрої рухомого світла*, *WLAN* – *бездротове підключення до інтернету*).

Прийом мутації характеризується використанням гіпонімічного перекладу (заміною видового поняття родовим, напр. *Website* – *вебсторінка*). Дослівний переклад 'веб-сайт' означає сукупність веб-сторінок, об'єднаних спільною тематикою. Оскільки публіцистичні тексти розраховані не на фахівців у галузі інформаційних технологій, заміна денотата під час перекладу не впливає на загальний смисл висловлювання. Допустимим є також прийом вилучення англомовного компонента (напр., *auf der Website* – *на сторінці*). Проте в окремих випадках перекладацьке рішення повинно враховувати знання цільової аудиторії. Саме ця обставина пояснює вибір перекладацького відповідника 'ноутбук' для лексеми *Laptop*, яка дослівно перекладається

ся «лептоп, невеликий портативний комп'ютер». У цьому прикладі застосовано прийом модуляції у вигляді синонімічного перекладу. У результаті в тексті перекладу вдається зберегти форенізований елемент, який є більш зрозумілим для пересічного читача. Проте не завжди, на нашу думку, прийом мутації може бути вдалим, як, наприклад, під час відтворення рівня володіння іноземною мовою за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти B1 *Insider – integramor*. Лексема 'інсайдер' означає особу-професіонала, що володіє конфіденційною інформацією або має доступ до внутрішньої інформації на підставі своїх посадових обов'язків. Доречно перекласти цей англomовний елемент як «досвідчений користувач».

Гіперонімічний переклад дозволяє полегшити сприйняття тексту перекладу. Наприклад,

Ihre Statements sollen möglichst originell und neu sein, um überhaupt noch aus der Kakophonie der Nachrichten herauszustechen (Fuchs, 2019).

Адже їхні **donuscu** повинні бути найсвіжішими та найоригінальнішими, щоб хоч якось вирізнитися серед загальної какофонії повідомлень (Фукс, 2019).

Значення англomовного елемента *Statement* (досл. офіційна заява, твердження, висловлювання) відтворена за допомогою гіпероніма 'допис', що впливає із загального контексту статті, яка присвячена політичному блогу і медійним технологіям у політиці. Саме у цьому дискурсі спостерігається найбільша кількість випадків заміни денотата (напр., Live-Videos – онлайн-трансляція).

Визначальною перекладацькою рисою публіцистичного стилю є експресивне забарвлення, яке для кожної мовної спільноти має свій кількісний і якісний рівні: україномовній публіцистиці притаманний нейтральний виклад, натомість німецькомовна публіцистика характеризується вищим ступенем експресивності (Кияк, Науменко, Огуй, 2008, с. 381). Англomовні елементи в німецьких журнальних статтях надають текстам експресивного відтінку, але в українських перекладах вони зазнають нейтралізації за рахунок вилучення чи лексичної заміни. Наприклад,

*Auch dank der Schülerinnen und Schüler, die jeden Freitag unter dem Motto **Fridays for Future** auf die Straße gehen, fragen sich viele, welchen Beitrag sie persönlich zum Klimaschutz leisten können.*

*Unsere aktuelle Lebensweise, darunter **der Trend** zu Flugreisen, belastet die Umwelt* (Zeller, 2019b).

Зміна клімату сьогодні у всіх на вустах.

Спосіб життя сучасної людини – наприклад, цифрові технології або ж авіа подорожі – завдає значної шкоди довкіллю (Целлер, 2019b).

У перекладі спостерігаємо вилучення англomовних запозичень, які представлені в тексті оригіналу *Fridays for Future* і *Trend*. Перекладацький вибір очевидно зроблений на користь вилучення форенізованих елементів з метою полегшення розуміння тексту цільовою аудиторією. Адже англomовний лозунг *Fridays for Future* (досл. п'ятниці заради майбутнього) дублює інформацію про школярок і школярів, які щоп'ятниці виходять на вулицю із закликem захистити клімат. Перше речення зазнає імплікації. У другому реченні зазначеного прикладу вилучили англomовне запозичення *Trend* «тренд, тенденція, мода», додавши до тексту перекладу «цифрові технології», зосередивши таким чином увагу на головних джерелах забруднення довкілля через викиди вуглекислого газу, якими є електроенергетика та авіація.

Нейтралізація англomовних елементів у перекладі може відбуватися за допомогою лексичної заміни, тобто використання звичного словникового відповідника в мові перекладу, позбавленого форенізованих елементів (напр., *Add-on* – розширення, *Beförderung* – лісонасадження). Через велику кількість англomовних елементів може погіршуватися сприйняття тексту, тому часто вони зазнають вилучення під час перекладу. Наприклад,

*Die Zeitung veröffentlichte auf ihrer Website die **Flyer** von Musikfestivals, blendete jedoch alle männlichen **Acts** im **Lineup** aus – mit dem Resultat, dass häufig kaum noch jemand übrigblieb* (Zeller, 2019a).

Газета опублікувала на своєму сайті музичних фестивалів, прибравши звітти усіх чоловіків-музикантів – в підсумку в афіші часто майже нікого не лишалось (Целлер, 2019a).

У другій частині речення вилучення зазнали лексеми *Acts* 'виступи' і *Flyer* 'флаер, листівка-вкладення'. Натомість лексеми *Website* та *Lineup* зазнали часткової нейтралізації за рахунок вилучення англomовного компонента 'web' та заміни денотата *Lineup* 'склад' форенізованим гіперонімом 'афіша'.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час перекладу англomовних елементів у німецьких публіцистичних текстах виокремлено такі прийоми перекладу, як: трансплантація (8 од. – 7,8 %), лексична заміна (23 од. – 22,3 %), лексичне запозичення (45 од. –

43,7 %), імплікація (10 од. – 9,7 %), експлікація (7 од. – 6,8 %), модуляція (6 од. – 5,8 %) і мутація (4 од. – 3,9 %). Прийом лексичного запозичення вносить у текст перекладу форенізовані елементи, що надає йому більшої привабливості для читача. При цьому виконується апелятивна функція публіцистичного тексту. Через процес глобалізації багато англійських елементів укорінилися в мовній спільноті та мають лексичні відповідники, утворені за допомогою засобів мови перекладу. Отже, під час перекладу англійських елементів, які вносять певний колорит у німецькомовний текст, відбувається нейтралізація в перекладі українською мовою. При цьому втрачається своєрідне стилістичне забарвлення, характерне для тексту оригіналу. Чужорідні елементи часто вилучаються під час перекладу за допомогою прийому імплікації. Трансплантації зазнають елементи, які є відомими для переважної більшості отримувачів повідомлення. У разі, якщо сприйняття англійського елемента в тексті перекладу ускладнюється через недостатній рівень знань адресата, доречно застосувати прийоми експлікації, модуляції чи мутації. Крім того, із загальної кількості досліджених одиниць (126) виявлено 23 одиниці (18 %), під час перекладу яких застосовано поєднання вищезначених перекладацьких прийомів. Аналіз цих комбінацій у перекладі може стати темою подальших досліджень у вивченні особливостей відтворення англійських елементів у перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кияк, Т. Р., Науменко, А. М., Огуй, О. Д. (2008). Перекладознавство (німецько-український напрям). К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».

Фукс, М. (2019). Політика як сцена (пер. з нім. Аліна Олексюк і Ярослава Хуторна). *Журнал «Культура» Гете-Інституту*.

<https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/mag/21507681.html>.

Целлер, Й. (2019а). Більше жінок за пультом (пер. з нім. Ігор Лісовський). *Журнал «Культура» Гете-Інституту*.

<https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/dos/fem/21530595.html>.

Целлер, Й. (2019б). Компенсуємо викиди CO₂ – і все буде добре? (пер. з нім. Сабріна Фесенко, Анастасія Придальна). *Журнал «Культура» Гете-Інституту*. <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/kul/mag/21621622.html>.

Christoph, C. (2009). Textsorte Pressemitteilung – Zwischen Wirtschaft und Journalismus. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH.

Fuchs, M. (2019). Die Politik als Bühne. *Magazin „Kultur“ Goethe Institut*. <https://www.goethe.de/ins/ua/de/kul/mag/21507681.html>.

Kupper, S. (2003). Anglizismen in deutschen und französischen Werbeanzeigen: Zum Umgang von Deutschen und Franzosen mit Anglizismen. Marburg: Textum Verlag.

Zeller, J. (2019b). Kohlendioxidkompensation – und alles gut? *Magazin „Kultur“ Goethe Institut*. <https://www.goethe.de/ins/ua/de/kul/mag/21621622.html>.

Zeller, J. (2019a). Mehr Frauen an die Turntables. *Magazin „Kultur“ Goethe Institut*. <https://www.goethe.de/ins/ua/de/kul/dos/fem/21530595.html>.

А. ГУДМАНЯН, И. БАКЛАН ПЕРЕДАЧА АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ В ПЕРЕВОДЕ НЕМЕЦКИХ ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ НА УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК

Статья посвящена особенностям воспроизведения англоязычных элементов в немецких публицистических текстах при переводе на украинский язык. Авторами выделены лексико-семантические приемы перевода англоязычных элементов и проанализирована частотность их употребления. По результатам исследования сделаны выводы о причинах применения отдельных переводческих приемов.

Ключевые слова: англоязычный элемент, трансплантация, лексическая замена, лексическое заимствование, импликация, экспликация, модуляция, мутация.

A. GUDMANIAN, I. BAKLAN ENGLISH ELEMENTS RENDERING IN TRANSLATION OF GERMAN JOURNALISTIC TEXTS INTO UKRAINIAN

The article deals with the peculiarities of the English elements rendering in translation of German journalistic texts into Ukrainian. The authors classify lexico-semantic approaches of translation of English elements and analyze the frequency of their use. From the results of the case study conclusions are drawn as reference to the reasons for the use of certain translation approaches.

Key words: English element, transplantation, lexical replacement, lexical borrowing, implication, explication, modulation, mutation.

A. GUDMANIAN, I. BAKLAN ENGLISH ELEMENTS RENDERING IN TRANSLATION OF GERMAN JOURNALISTIC TEXTS INTO UKRAINIAN

The borrowed vocabulary from English language is an integral part of the German journalistic

discourse and fulfils an appellative function of the text. Anglicisms always integrate in the Ukrainian language, but this is not as fast as in the German language.

The main linguistic and non-linguistic factors of English vocabulary usage are language economy, stylistic requirements, differentiation of meaning, axiological aspect, euphemisation, avoidance of tautology, metaphorization; economic, political and cultural internationalization and the leading role of English as *lingua franca* in professional languages, education and media space. Among the areas of use of English borrowed vocabulary in German journalistic texts are ecology, IT-sphere, computer technology, Internet communications, business, politics, art (music), Berlin history etc.

The object of the case study is *English element*, which means both foreign words and assimilated English borrowings. The lexico-semantic approaches of translation include transplantation, lexical replacement, lexical borrowing, implication, explication, modulation and mutation. The approach of lexical borrowing brings foreign elements into the target text, which make it more catching for a read

er. At the same time, the appeal function of the journalistic texts is fulfilled. Through the process of globalization, many English elements have taken root in the language community and have lexical correspondences formed through the means of the target language. Therefore, during translation of English elements, which bring a certain flair in the German journalistic text, there is a neutralization in the translation and the original stylistic color of the original text is lost. Foreign elements are often removed during translation by implication. Transplantation is typical for those elements that are known to the public majority. If the perception of English elements in the target text is complicated by a lack of knowledge of an addressee, it is appropriate to apply approaches of explication, modulation or mutation. In addition, there is a combination of the above mentioned approaches of translation. The analysis of these combinations in translation can be a topic of further research in the case study of rendering features of English elements in translation.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2020.

УДК 811.161.2

ДЯЧУК Тетяна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ ІННОВАЦІЙ У МОВІ СУЧАСНИХ ЗМІ

У статті розглянуто мовні інновації, відібрані з сучасних періодичних та електронних видань. Виокремлено загальні тенденції, характерні для сучасної української літературної мови, зокрема в масмедійному дискурсі. З'ясовано, що серед інновацій чимало таких, у яких нові як форма, так і значення: *бот, тімлід, треш, кеш*; а також тих, у яких форма стара, а лексико-семантична структура розширилася за рахунок появи додаткових лексико-семантичних варіантів: «*Зелений принтер*», *соціальний ліфт, Е-малятко*. У мові масмедіа функціонують різноструктурні неологізми. Продуктивністю з них відзначаються ті лексеми, що утворюються за допомогою префіксального способу словотвору, особливою валентністю відзначаються префікси зі зниженою семантикою: *де-, псевдо-, недо-* та ін.

Ключові слова: мовна інновація, неологізм, масмедійний дискурс, неолексема, запозичення, оказіоналізм, лексико-семантична структура, лексико-семантичний варіант.

Вступ. Вивчення мовних інновацій – пріоритетний напрям наукових досліджень у сучасній українській лінгвістиці.

Сучасний медіапростір – головне джерело збагачення лексико-семантичного рівня української мови. Тексти засобів масової інформації (далі – ЗМІ) чи не найшвидше реагують на ті процеси, що відбуваються в нашому суспільстві, тому традиційно є матеріалом для дослідження.

Джерелом мовних інновацій у пропонованій статті стали окремі номери газет «Газета по-українськи» та «Україна молода», а також Інтернет-видання «Українська правда». Вибірка мовних інновацій складає 97 одиниць.

Аналіз досліджень і публікацій. Мовні інновації досліджувалися різними науковцями – О. А. Семенко, З. Е. Фоміна, В. А. Гладка, О. А. Стишов, Ж. В. Колоїз, О.О. Тараненко та ін.